

Pavel Tesar, Lenka Štefakova

Porozvodová starostlivosť o det

Pedagogika Rodziny 2/1, 194-202

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pavel TESAŘ, Lenka ŠTEFÁKOVÁ
Catholic University in Ružomberok

Porozvodová starostlivosť o deti

Porozvodowa opieka nad dziećmi

Streszczenie

Praca prezentuje wyniki badań przeprowadzonych w Czeskich Morawach w Ośrodkach Prawno–Społecznych Ochrony Dzieci. Celem badań było określenie poziomu wiedzy pracowników socjalnych na temat procedur sądowych oraz postępowania wobec dzieci z rodzin rozwiedzionych.

Słowa kluczowe: opieka po rozwodzie, ochrona prawna dzieci, wiedza pracowników społecznych, procedury sądowe ochrony dzieci.

Post-divorce Child Care

Summary

The paper presents research done in Moravia in OSPD. The goal was to establish the level of knowledge of social workers concerning law procedures according to children from divorced parents.

Keywords: after divorce care of children, protection of underaged child, authority for social-legal protection of children, adjustment of position of underaged children during and after the divorce.

1 Definování výzkumného problému

Před rozhodnutím soudu, kterým rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy. Předmětem výzkumu bylo zjistit z pohledu sociálního pracovníka OSPOD, kdo nejčastěji je iniciátorem při žádosti o úpravu poměru porozvodové péče o nezletilého. Komu soud při úpravě poměrů nezletilých dětí při rozvodu svěřuje ne-

zletilé dítě do výhradní výchovy nejčastěji. Jaký rozsah styku stanovený rozsudkem soudu při úpravě poměrů nezletilých dětí je stanoven nejčastěji. Jaký je nejčastější faktor, který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí u soudu v neprospěch matky nebo otce.

2 Cíl výzkumu

Základním cílem bylo zaměřit se na poznatky sociálních pracovníků OSPOD v soudním řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí při i po rozvodu.

Ve výzkumu bylo zjišťováno, kdo je nejčastějším iniciátorem žádosti na úpravu poměrů nezletilého po rozvodu. Dále jsme zjišťovali, jaká je běžná praxe při úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu rodičů a v jaké četnosti soud rozhodne o výhradní výchově a komu z rodičů. Jaký je nejčastější rozsah styku stanovený rozsudkem při úpravě poměrů nezletilých dětí. Když soud rozhodne rozsudkem při úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch otce nebo matky, jaké jsou nejčastější faktory.

3 Hypotézy

Hypotéza č. 1 Při žádosti o úpravu poměrů je podle názorů sociálních pracovníků OSPOD iniciátorem převážně žena.

Hypotéza č. 2 Podle názoru sociálních pracovníků OSPOD soud při úpravě poměrů nezletilých dětí při rozvodu, svěřuje nezletilé děti převážně do výhradní výchovy matky.

Hypotéza č. 3 Při úpravě poměrů nezletilých dětí podle názorů sociálních pracovníků OSPOD, soud převážně stanovuje rozsudkem rozsah styku na jeden víkend za 14 dní + úprava styku v průběhu svátků a prázdnin.

Hypotéza č. 4 Nejčastější faktor, který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch matky je opuštění rodiny (nezájem o děti dětí).

Hypotéza č. 5 Nejčastější faktor, který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch otce je špatná péče o dítě.

4 Charakteristika respondentů

V Moravskoslezském kraji je 22 hlavních pracovišť OSPOD s 154 pracovníky. Dotazník byl rozeslán na všechna tato pracoviště a tímto bylo osloveno všech 154 sociálních pracovníků OSPOD Moravskoslezského kraje. Tito sociální pracovníci poskytli relevantní informace týkající se předmětu výzkumu.

Tabulka 1: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Žena	123	79,9
Muž	31	20,1
Celkem	154	100

Bylo zjištěno, že převážná část sociálních pracovníků OSPOD, kteří odpověděli na dotazník tvoří ženy.

Tabulka 2: Věk respondentů

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
do 25 let	34	22,1
26 – 35 let	34	22,1
36 – 50 let	59	38,3
Nad 50 let	27	17,5
Celkem	154	100

Tabulka 3: Vzdělání respondentů

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Vysoká škola se sociálním zaměřením	71	46,1
Vysoká škola jiného zaměření	21	13,8
Střední škola se sociálním zaměřením	19	12,3
Střední jiného zaměření	17	11
Vyšší odborná škola se sociálním zaměřením	14	9
Vyšší odborná škola jiného zaměření	12	7,8
Celkem	154	100

Tabulka 4: Délka praxe respondentů

Délka praxe	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
do 2 let	34	22,1

3 – 10 let	69	44,8
11 – 20 let	23	14,9
Přes 20 let	28	18,2
Celkem	154	100

Naprostá většina sociálních pracovníků vystudovala vysokou školu se sociálním zaměřením. Vzhledem k délce praxe a době, od kdy je možné studovat na školách tohoto typu, jde u řady z nich o doplnění vzdělání studiem při zaměstnání. Dnešní společnost klade vysoké nároky, a proto je velice nezbytné aby tito pracovníci měli kvalitní vysokoškolské vzdělání.

5. Metody výzkumu a zpracování údajů

Při realizaci výzkumu byli použiti 4 etapy. První etapa byla zaměřena převážně na shromažďování a studium odborné literatury. V druhé etapě bylo zjištěno počet pracovišť, pracovníků a adresy pracovišť OSPOD v Moravskoslezském kraji. V třetí etapě byl navázán telefonický nebo osobní kontakt s vedoucími pracovníky OSPOD se kterými byla konzultována možnost předložit podřízeným pracovníkům OSPOD dotazník. V dotazníku bylo položeno 10 uzavřených otázek, s možností výběru odpovědi. Dotazník byl anonymní. V čtvrté etapě byli získané údaje zpracovány běžnými statistickými metodami a vyhodnocené. Pro názornost a lepší orientaci jsou znázorněny v tabulkách.

6. Interpretace a analýza výsledků výzkumu

Přijetí či zamítnutí hypotézy č. 1 bylo dokazováno pomocí otázky č. 5. V hypotéze č. 1 bylo předpokládáno, že při žádosti o úpravu poměrů je dle názoru sociálních pracovníků OSPOD je iniciátorem převážně žena. Hypotéza se potvrdila.

Tabulka 5: Nejčastější iniciátor žádosti o soudní úpravu poměru

Iniciátor	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Žena	106	68,8
Muž	48	31,2
Spolu	154	100

Přijetí či zamítnutí hypotézy č. 2 bylo dokazováno pomocí otázky č. 6. V hypotéze č. 2 bylo předpokládáno, že dle názorů sociálních pracovníků

OSPOD soud při úpravě poměrů nezletilých dětí při rozvodu, svěřuje nezletilé děti převážně do výhradní výchovy matky. Hypotéza se potvrdila.

Tabulka 6: Rodič, kterému nejčastěji svěří soud nezletilé dítě do výhradní výchovy při úpravě poměrů při rozvodu

Rodič	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Matka	111	72
Otec	43	28
Celkem	154	100

Přijetí či zamítnutí hypotézy č. 3 bylo dokazováno pomocí otázky č.7 a č. 8. V hypotéze č. 3 bylo předpokládáno, že při úpravě poměrů nezletilých dětí podle názorů sociálních pracovníků OSPOD, soud převážně stanovuje rozsudkem rozsah styku na jeden víkend za 14 dní + úprava styku v průběhu svátků a prázdnin.

Na základě výsledků uvedených v tabulce. 7 můžeme konstatovat, že sociální pracovníci OSPOD nejčastěji navrhují rozsah styku jeden víkend za 14 dní + úprava styku v průběhu svátku a prázdnin. Hypotéza se potvrdila.

Tabulka 7: Nejčastější návrhy OSPOD o rozsahu styku nezletilého dítěte z druhým z rodičů ve zprávě pro soud.

Rozsah styku	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
1 den za 14 dní	10	6,5
1 den za víkend	18	11,7
1 den za týden	7	4,5
Více než 1 den v týdnu	15	9,7
Víkend za 14 dní + úprava styku v průběhu svátku a prázdnin	104	67,6
Celkem	154	100

Tabulka 8: Nejčastější rozsah styku stanovený rozsudkem při úpravě poměrů nezletilých dětí

Rozsah styku	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
1 den za 14 dní	10	6,5
1 den za víkend	16	10,4
1 den za týden	12	7,8
Více než 1 den v týdnu	8	5,2
Víkend za 14 dní + úprava styku v průběhu svátku a prázdnin	108	70,1
Celkem	154	100

Přijetí či zamítnutí hypotézy č. 4 bylo dokazováno pomocí otázky č. 9. V hypotéze č. 4 bylo předpokládáno, že nejčastější faktor, který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch matky je opuštění rodiny (nezájem o děti dítě). Hypotéza se potvrdila.

Tabulka 9: Nejčastější faktor který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch matky

Faktory	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Opuštění rodiny (nezájem o dítě)	39	25,3
Nadměrné pití alkoholu	18	11,7
Užívání drog	16	10,4
Přání dítěte	8	5,2
Nevhodný životní styl	9	5,9
Špatná péče o dítě	8	5,2
Nemoc	5	3,2
Lepší výchovné předpoklady otce (na základě znal. posudků)	6	3,9
Dohoda rodičů	18	11,7
Promiskuita	0	0
Bytové či sociální podmínky	7	4,5
Nevhodný nový partner matky	8	5,2

Pracovní vyčerpání matky	9	5,9
Ovlivňování dítěte proti otci	3	1,9
Celkem	154	100

Přijetí či zamítnutí hypotézy č. 5 bylo dokazováno pomocí otázky č. 10. V hypotéze č. 5 bylo předpokládáno, že nejčastější faktor, který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch otce je špatná péče o dítě. Hypotéza se nepotvrdila. Z pohledu pracovníků OSPOD je nejčastější faktor který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch otce bylo jeho pracovní vyčerpání.

Tabulka 10: Nejčastější faktor který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch otce

Faktory	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Opuštění rodiny (nezájem o dítě)	24	15,6
Nadměrné pití alkoholu	18	11,7
Užívání drog	10	6,5
Přání dítěte	4	2,6
Nevhodný životní styl	10	6,5
Špatná péče o dítě	16	10,4
Nemoc	8	5,2
Lepší výchovné předpoklady matky (na základě znal. posudků)	7	4,5
Dohoda rodičů	15	9,7
Promiskuita	0	0
Bytové či sociální podmínky	6	3,9
Nevhodný nový partner otce	5	3,2
Pracovní vyčerpání otce	29	18,9
Ovlivňování dítěte proti matce	2	1,3
Celkem	154	100

7. Závěry výzkumu

Hypotéza č. 1, že iniciátorem při žádosti o úpravu poměrů je podle názorů sociálních pracovníků OSPOD převážně žena, se potvrdila. Již při rozdávání dotazníků pracovníci OSPOD upozorňovali, že skutečně jen v málo případech je iniciátorem při žádosti o úpravu poměru muž. Dalo by se s toho posuzovat, že pokud nedojde mezi rozváděcími manžely k dohodě, je to žena, která je iniciátorem uvedené žádosti. Může to poukazovat na to, že muž není tak aktivní, nebo žena ve více případech nesouhlasí

s návrhem muže. Rovněž pro posouzení, počet ukončených rozvodových řízení za rok 2006 dle již uvedené statistiky z Moravskoslezského kraje byla v ukončených rozvodových řízeních ve 3 214 případech z celkového počtu 4 698 návrhatelem rozvodu žena. Dle pracovníků soudu a pracovníků OSPOD bývá velice časté, že návrhatel rozvodu je rovněž iniciátorem při žádosti o úpravu poměru.

Hypotéza č. 2, že dle názoru sociálních pracovníků OSPOD soud při úpravě poměrů nezletilých dětí při rozvodu, svěruje nezletilé děti převážně do výhradní výchovy matky, se potvrdila. Dá se s toho usuzovat, že dle soudů, ženy jako matky mají k výchově mnohem blíže než muži. V mnoha případech se dá s tím souhlasit, ale také v mnoha případech to nemusí být pravda. Soudy našťestí při pochybnostech při úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu si můžou vyžádat nezávislou zprávu od OSPOD nebo odborný posudek. Nebylo by správné se řídit předsudky společnosti, že jediné matka je pro dítě to nejlepší.

Hypotéza č. 3, že při úpravě poměrů nezletilých dětí podle názorů sociálních pracovníků OSPOD, soud převážně stanovuje rozsudem rozsah styku na jeden víkend za 14 dní + úprava styku v průběhu svátků a prázdnin, se potvrdila. Podle očekávání je to nejčastěji navrhovaný rozsah styku. Zde se sociální pracovníci a soud shodují. Rovněž to svědčí o tom, že soud při úpravě rozsahu styku objektivně spolupracuje s OSPOD. Tento rozsah je v mnoha případech nepřijatelnější jak pro rodiče tak pro dítě. Když by rozsah byl častější nebo méně častější než jeden víkend za 14 dní + úprava styku v průběhu svátků a prázdnin, mohlo by to mít negativní důsledky na dítě. Jaké negativní důsledky by s toho mohly vyplynout je otázka pro specializovaného dětského psychologa, protože každá rodina je jiná a rovněž každé dítě snáší jinak změny. Tento rozsah umožňuje rodičům flexibilně reagovat na školní volna, prázdniny a svátky. Vše, ale závisí na dohodě obou rodičů.

Hypotéza č. 4, že nejčastější faktor, který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch matky je opuštění rodiny (nezájem o děti), se potvrdila. Pod pojmem opuštění rodiny (nezájem o děti) si můžeme představit jakékoliv důvody a nejen ty které jsou uvedeny v tabulce. V mnoha případech matky, které např. propadly alkoholu nebo drogám, raději uvedou důvod, že nemají o rodinu ani o děti zájem, než aby si přiznali, že jsou závislé na alkoholu či drogách. V každém případě je dobré, když si to matky i otcové přiznají, že nemají zájem o rodinu a děti

až jsou důvody jakékoliv. Následky jejich špatného rozhodnutí, až je za tím cokoli odnese v negativním smyslu především dítě.

Hypotéza č. 5, že nejčastější faktor, který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch otce je špatná péče o dítě, se nepotvrdila. Na základě výsledků uvedených v tabulce 9, je nejčastější faktor který by hovořil při rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v neprospěch otce jeho pracovní vytížení. V mnoha případech byl otec hlavním živitelem rodiny, a musel jezdit za prací daleko od domova, nebo podnikal, tím pádem neměl čas na rodinu a dítě a pokud se této práci nevzdá tak nebude mít čas na dítě ani po dobu po rozvodu. Rovněž může otec při nezájmu o rodinu a dítě uvést, že je pracovně natolik vytížený, že nemá a nebude mít na výchovu dítěte čas. Špatná péče o dítě nebyla ani na druhém místě, ale na druhé místě bylo opuštění rodiny (nezájem o děti) zde platí jak již bylo výše uvedeno, že za tímto se můžou skrýt jakékoliv důvody.

Během výzkumu, rozdávání a vyhodnocování dotazníků, konzultací s pracovníky jak s OSPOD tak s pracovníky příslušných soudů, byla jen částečná možnost nakouknout na jejich velice náročnou a zodpovědnou práci při úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu.

Ač se to může zdát podivné, zatímco při uzavření manželství stačí souhlasné prohlášení snoubenců, že spolu dobrovolně vstupují do manželství, učiněné před příslušným orgánem, manželství už tak jednoduše souhlasným prohlášením zrušit nelze. O zrušení manželství rozvodem rozhoduje vždy soud, který v soudním řízení zkoumá, zda jsou splněny zákonné podmínky a poté žalobě vyhovějí či ji zamítne, protože pro rozvod neshledá patřičný důvod. Dá se říci, že čím kratší a civilizovanější rozvod tím lépe pro rodiče a hlavně pro dítě. Rozvod sice udělá z manželů, osoby rozvedené, ale měli by si uvědomit, že status rodiče jim zůstává.